

Journal of Scientific Papers “Social development & Security”
home page: <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/>

Ostapets Oleg (2019) Vybir uzahal'nenykh pokaznykiv dlya otsinyuvannya rozvytku Zbroynykh Syl Ukrayiny [Selection of generalized indicators for evaluation of development of the Armed Forces of Ukraine]. *Social development & Security*. 9 (1), 82–89. DOI: <http://doi.org/10.33445/sds.2019.9.1.7>
Retrieved from <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/90/87>

ВИБІР УЗАГАЛЬНЕНИХ ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Олег Остапець

*Генеральний штаб Збройних Сил України,
пр-кт Повітрофлотський, 6, м. Київ-168, 03168, Україна,
e-mail: ostapets@ua.fm*

Article history:

Received: January, 2019

1st Revision: January, 2019

Accepted: February, 2019

DOI: <http://doi.org/10.33445/sds.2019.9.1.7>

Анотація: Загальною методологічною основою теорії будівництва та розвитку Збройних Сил України є діалектичний підхід, який орієнтує на виявлення реальних факторів і стійких зв'язків процесів збройної боротьби, дає змогу об'єктивно підходити до аналізу дійсності, розкривати напрями розвитку воєнної справи, основні тенденції її змін, а також визначати раціональні шляхи рішення завдань розвитку Збройних Сил України та їх підготовки до застосування.

Метою даної статті є розроблення та використання переліку чинників, що впливають на розвиток Збройних Сил України та запропоновано вибір узагальнених показників для оцінювання їх розвитку та готовності до застосування.

З огляду на це в статті проведено аналіз та обґрунтовано, що будівництво, та розвиток Збройних Сил України здійснюється під впливом сукупності зовнішніх та внутрішніх чинників воєнно-політичного, оперативно-стратегічного, соціального, фінансово-економічного, воєнно-технічного, та географічного характеру. Отже, вибрані узагальнені показники дають можливість об'єктивно охарактеризувати розвиток збройних сил та їх підготовку до застосування.

Результати наведеного в статті дослідження можуть бути використаними вищим воєнно-політичним керівництвом країни під час прийняття рішень щодо подальшого розвитку Збройних Сил України, їх підготовки до застосування, а також в навчальному процесі Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського.

Ключові слова: збройні сили, показники оцінювання, стратегія національної безпеки, бюджет, організаційна структура, воєнно-технічна та оборонно-промислова політика.

Остапець О. М. Вибір узагальнених показників для оцінювання розвитку Збройних Сил України. *Social development & Security*. 2019. Вип. 9 (1). С. 82–89.

DOI: <http://doi.org/10.33445/sds.2019.9.1.7>

URL: <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/90/87>

1. Постановка проблеми

В умовах продовження бойових дій на сході України, особливу увагу необхідно приділити оцінці розвитку Збройних Сил України та їх готовності до застосування у разі виникнення повномасштабної агресії проти нашої країни.

У загальній постановці проблеми щодо розвитку Збройних Сил має стояти відповідь на два визначальні питання: перше, про війну (яким може бути стратегічний характер можливої війни, до якої треба готуватись, які форми і способи її ведення, які треба мати Збройні Сили для успішного ведення такої війни) і друге, про утримання Збройних Сил (вони мають бути мінімально обтяжливими для економіки країни).

Зазначені вимоги у певному розумінні мають протиріччя між собою. Їх одночасне задоволення потребує рішення класичної задачі оптимізації потреб та спроможностей з виваженими компромісними підходами щодо узгодження (вирішення) об'єктивно виникаючих протиріч. За умови відсутності рішення цього питання усі положення і тим більш офіційні погляди у сфері оборони та розвитку Збройних Сил не матимуть під собою належної обґрунтованої бази.

Крім того, сталий розвиток Збройних Сил можна очікувати виключно за умови, коли воєнно-політичним керівництвом держави однозначно сформульовано мету розвитку (завдання) на певний період. Це дає можливість, на основі її декомпозиції, визначити мету розвитку функціональних та організаційних структур Збройних Сил, обґрунтувати та закріпити в нормативному полі шляхи досягнення цієї мети [1].

Так, у 2017 році нова редакція Стратегії національної безпеки США визначила необхідність захисту безпеки та реалізації інтересів США виключно з позицій “неперевершеної сили”. В рамках рішення такого завдання передбачається досягнення рішучих переваг у військовій сфері (в т.ч. за рівнем ядерного потенціалу), космосі, кіберпросторі та розвідці. Зокрема, США продовжуватимуть активну взаємодію з НАТО у зміцненні оборони Європи на східному напрямку, розвиток систем протиракетної та протиповітряної оборони, а також боротьбу з тероризмом і протидію кібернетичним нападам.

2. Постановка завдання

Метою даної статті є розроблення та використання переліку чинників, що впливають на розвиток Збройних Сил України та запропоновано вибір узагальнених показників для оцінювання їх розвитку та готовності до застосування.

3. Виклад основного матеріалу

В Україні Стратегія національної безпеки України [2], Стратегічний оборонний бюлетень України [3] і Воєнна доктрина України [4] визначили, що єдиною воєнно-політичною метою на сьогодні є відновлення територіальної цілісності України, а також розвиток, відповідно до євроатлантичних норм та критеріїв членства в НАТО, спроможностей Збройних Сил України, необхідних для адекватного реагування на загрози національній безпеці у воєнній сфері та захисту України, її суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів, підтримки міжнародного миру та безпеки. Саме ця мета і визначає сукупне уявлення щодо напрямів подальшого розвитку Збройних Сил України.

Узагальненими показниками, які можуть характеризувати напрями розвитку Збройних Сил, як правило, виступають: розмір бюджету міністерства оборони; розмір інвестиційних витрат (витрат на розвиток Збройних Сил); чисельність Збройних Сил; структура Збройних Сил

(органи військового управління, види, роди військ та інші елементи); кількість основних видів озброєння, що знаходиться у військах (танків, а також артилерійських та ракетних установок, літаків, бойових вертольотів та кораблів носіїв високоточної зброї), стан матеріальних запасів та інше.

Концептуальну схему вибору узагальнених показників оцінювання розвитку Збройних Сил України можливо уявити як:

Показники оцінювання розвитку Збройних Сил України:

1. Фінансування.

1.1 Бюджет Міністерства оборони України.

1.1.1. інвестиційні витрати

2. Чисельність.

2.1. Загальна.

2.1.1. Військовослужбовців.

3. Організаційна структура.

3.1. Кількість видів Збройних Сил.

3.1.1. Кількість Родів Військ.

4. Забезпеченість.

4.1. Укомплектованість озброєнням та військовою технікою.

4.1.2. наявність матеріальних засобів.

Обґрунтування вибору показників розвитку:

щодо першого – співвідношення між поточними та інвестиційними витратами бюджету Міністерства оборони, має укладатись в рамки 65,2% на 34,8% відповідно, що забезпечує збалансований та сталий розвиток і готовність Збройних Сил до застосування

щодо другого – зменшення чисельності Збройних Сил держави опосередковано відображає їх розвиток через скорочення персоналу потрібного для утримання та застосування новітніх зразків озброєння та військової техніки та впровадження сучасних інформаційних технологій

щодо третього – кількість видів і родів військ Збройних Сил відображає розвиток та можливість їх застосування для виконання всього спектру новітніх завдань, які виникають в умовах гібридної війни та війн 6-го покоління

щодо четвертого – укомплектованість Збройних Сил озброєнням та військовою технікою та МТЗ об'єктивно відображає розвиток Збройних Сил, через спроможність вести війни 6-го покоління, готовність забезпечити своєчасне стратегічне розгортання та ведення операцій

Показники можуть бути числовими (цільночисельним, безперервними) та якісними (порядковими), які мають шкали з вербальними (словесними) оцінками (градаціями), що вказують на відхилення під час оцінювання [1].

В якості показників стану можуть використовуватись:

основні показники, які виражені в натуральних величинах (бойових комплектах, штуках, тонах, кілометрах, годинах нальоту і т. і.):

адаптивні показники, що дозволяють при необхідності перейти від кількісних оцінок до якісних (наприклад, щодо будь-яких встановлених норм: необхідна – 100%, припустима – 80%, мінімально можлива – 60%, критична – 40% і т. і.);

Так, в якості основного показника оцінювання розвитку Збройних Сил України вибрано розмір бюджету Міністерства оборони України та відсоток інвестиційних витрат на їх розвиток. Формування оборонних бюджетів, як правило, здійснюється в рамках загальнодержавного бюджетного процесу. В різних країнах таке формування відрізняється лише особливостями національних законодавств. Загальною вимогою для формування оборонних бюджетів країн членів НАТО є те, що витрати на оборону мають становити не менше 3% від ВВП, а розподіл

видатків бюджету міністерств оборони та видів збройних сил країн НАТО здійснюється за трьома напрямками:

витрати на утримання персоналу – грошове утримання, матеріальне, соціальне та медичне забезпечення, інші (40-50% бюджету);

витрати на інвестиції – закупівля, виготовлення та модернізація озброєння, розвиток інфраструктури тощо (30-35% бюджету);

операційні витрати – проведення навчань, операцій, поточний ремонт та обслуговування техніки (20-25% бюджету).

Показником ресурсних можливостей держави є витрати, що виділяються на потреби оборони. Так, бюджет Міністерства оборони України прийнято розподіляти на дві групи – поточні та інвестиційні.

Поточними витратами є фінансові ресурси, що призначені для утримання персоналу, оперативної (бойової) підготовки та поточне МТЗ військ.

Інвестиційними витратами є фінансові ресурси, що призначені для закупівлі озброєння, військової та спеціальної техніки, проведення НДДКР, а також включають капітальні вкладення на розвиток військової інфраструктури та інфраструктури подвійного призначення.

Співвідношення між поточними та інвестиційними витратами, як вказують дослідження Стокгольмського міжнародного інституту з вивчення проблем миру, укладається в рамки 65,2% на 34,8% відповідно, що забезпечує збалансований та сталий розвиток Збройних Сил як за чисельністю, рівнем підготовки особового складу, так і за якістю та кількістю основного ОВТ й матеріальних ресурсів.

Так, відчуваючи відставання у переозброєнні Збройних Сил новітнім озброєнням та військовою технікою, Російська Федерація рішенням Ради безпеки РФ від 28 червня 2005 року поставила завдання вийти на співвідношення між поточними та інвестиційними витратами у 2011 році – 50 на 50%, а у подальшому – 30 на 70% на користь інвестиційних витрат. Досягнення такої мети безумовно ставить жорсткі вимоги до оптимізації поточних витрат та чисельності збройних сил.

Хронічне недофінансування потреб Збройних Сил України протягом всієї історії незалежної України змушувало військових керівників постійно шукати шляхи забезпечення їх потреб ресурсами, в першу чергу фінансовими. Основним методом такої діяльності був оперативний перерозподіл обмежених бюджетних коштів на фінансування невідкладних заходів. Причому рішення, які приймалися, мали виключно суб'єктивний характер. Кошти, в першу чергу, спрямовувались на утримання необґрунтовано великих за чисельністю Збройних Сил та їх реформування і лише незначна частка – на підготовку та розвиток.

Внаслідок цього утворився суттєвий перекид в розподілі видатків. І, навіть за умов агресії Російської Федерації проти України, понад 85% коштів продовжують складати поточні витрати, а інвестиційні – менше 15% [5]. Це призводить до погіршення стану готовності військ до застосування.

Отже, одним з об'єктивних показників якості розвитку Збройних Сил України є розмір бюджету Міністерства оборони України, а також відсоток його інвестиційних витрат.

Вибір чисельності Збройних Сил України в якості показника оцінювання їх розвитку обґрунтовується насамперед технічним переоснащенням армії, оскільки чисельність безпосередньо залежить від організаційно-штатних структур військ (сил), які будуть утримувати і застосовувати цю зброю.

Отже, чисельність Збройних Сил держави опосередковано відображає розвиток та набуття ними нових спроможностей за рахунок отримання більш досконалого за своїми технічними характеристиками та бойовими можливостями озброєння і військової техніки, які дозволять зменшити чисельність персоналу для його утримання та застосування.

Структура Збройних Сил (види, роди військ) також є показником їх розвитку виходячи з наступного. Створення нових, удосконалення та оптимізація структури існуючих видів і родів військ, оснащення їх сучасним озброєнням та військовою технікою, підвищення їх боєздатності завжди були і залишаються пріоритетним напрямом їх розвитку протягом всієї воєнної історії.

Еволюції, а також створенню нових й розвитку існуючих видів та родів військ, завжди сприяє вивчення досвіду їх застосування у воєнних діях, а також воєнно-доктринальні та стратегічні погляди військового керівництва на ведення сучасних і майбутніх війн.

Аналіз досвіду реформ Збройних Сил провідних країн світу та сусідів України свідчить: в умовах радикальних перетворень склад їх Збройних Сил залишається три видовим: СВ, ВПС, ВМС. Співвідношення чисельності їх особового складу та кількості озброєнь залежить від завдань, що покладені на види Збройних Сил, та особливостей геополітичного становища кожної з держав. Пріоритет сьогодні надається розвитку нових функціональних структур Збройних Сил: неядерних сил стримування, сил спеціального призначення, сил інформаційної боротьби та кіберзахисту.

Отже, структура Збройних Сил характеризує спрямованість їх розвитку для застосування в нових сферах простору воєнних дій з урахуванням можливостей національної економіки держави забезпечити оснащення військ (сил) всім необхідним.

Наступним показником розвитку Збройних Сил є стан їх озброєння та військової техніки, а також забезпеченість матеріальними запасами (ресурсами). Виходячи з економічних можливостей України, у найближчій 15-ти річній перспективі ОВТ будуть вдосконалюватись, головним чином, еволюційним шляхом, але зростання (на порядок і більше) окремих ключових параметрів додають їм можливість вирішувати принципово нові завдання (за рахунок якісно нових систем керування військами й зброєю, розвідувально-інформаційно-навігаційних систем, автоматизованих систем зв'язку, засобів інформаційного протиборства, роботизованих бойових засобів, різних видів зброї на нових фізичних принципах, нового покоління високоточної зброї, підвищення тактико-технічних характеристик більшості видів і типів озброєння та військової техніки тощо).

Наявність запасів матеріальних засобів є одним з визначальних показників розвитку Збройних Сил та їх готовності до застосування, оскільки вони призначені для задоволення матеріальних потреб військ (сил) у мирний та воєнний час. Їх відсутність або обмежена кількість перекреслює можливості Збройних Сил до подальшого розвитку та готовності до застосування. Запаси поділяються за приналежністю на стратегічні, оперативні та військові. За цільовим призначенням і порядку їх витрат – на витратні (поточного забезпечення) і недоторкані запаси.

Витратні запаси, як правило, утримуються безпосередньо у військових, оперативних і стратегічних запасах і призначаються: у мирний час – для забезпечення поточних потреб підготовки та повсякденного життя військ (сил), у воєнний час – для забезпечення їх бойових дій, підготовки та повсякденного життя.

Недоторкані запаси накопичуються у мирний час для забезпечення стратегічного (в тому числі мобілізаційного) розгортання військ, а також для забезпечення ведення воєнних (бойових) дій у початковий період війни. Так, з огляду на місце і роль тилового забезпечення Сухопутних військ Збройних Сил США [7] останні мають бути спроможними проводити незалежні операції терміном до 14 діб без поповнення запасів майна та палива, а в якості засобів самозахисту використовувати швидке пересування, штатну зброю, прихованість та ситуаційну обізнаність.

Отже, наявність в складі Збройних Сил новітнього озброєння та військової техніки, а також достатніх запасів для їх утримання, підготовки та ведення воєнних дій також виступають об'єктивним показником їх розвитку та готовності до застосування.

4. Висновки і перспективи подальших досліджень

До узагальнених показників, які безпосередньо або опосередковано характеризують розвиток Збройних Сил можна віднести: розмір бюджету міністерства оборони; розмір інвестиційних витрат (витрат на розвиток Збройних Сил) цього бюджету; чисельність Збройних Сил; структуру Збройних Сил (органи військового управління, види, роди військ та інші елементи); кількість основних видів озброєння, що знаходиться у військах, стан матеріальних запасів.

Показники можуть бути числовими та якісними, які мають шкали з вербальними (словесними) оцінками (градаціями), що вказують на відхилення під час оцінювання, або вираженими в натуральних величинах або такими, які дозволяють, при необхідності, перейти від кількісних оцінок до якісних.

Author details (in Russian)

ВЫБОР ОБОБЩЕННЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ДЛЯ ОЦЕНКИ РАЗВИТИЯ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ

Олег Остапец

Генеральный штаб Вооруженных Сил Украины,
проспект Воздухофлотский, б, г. Киев-168, 03168, Украина,
e-mail: ostapets@ua.fm,

Аннотация: *Общей методологической основой теории строительства и развития Вооруженных Сил Украины является диалектический подход, который ориентирует на выявление реальных факторов и устойчивых связей процессов вооруженной борьбы, позволяет объективно подходить к анализу действительности, раскрывает направления развития военного дела, основные тенденции ее изменений, а также определяют рациональные пути решения задач развития Вооруженных Сил Украины и их подготовки к применению.*

Целью данной статьи является анализ разработки и использования перечня факторов, влияющих на развитие Вооруженных Сил Украины и предложен выбор обобщенных показателей для оценки их развития и готовности к применению.

Учитывая это в статье проведен анализ и обосновано, что строительство и развитие Вооруженных Сил Украины осуществляется под влиянием совокупности внешних и внутренних факторов военно-политического, оперативно-стратегического, социального, финансово-экономического, военно-технического и географического характера. Итак, выбранные обобщенные показатели дают возможность объективно охарактеризовать развитие вооруженных сил и их подготовку к применению.

Результаты приведенного в статье исследования могут быть использованы высшим военно-политическим руководством страны при принятии решений относительно дальнейшего развития Вооруженных Сил Украины, их подготовки к применению, а также в учебном процессе Национального университета обороны Украины имени Ивана Черняховского.

Ключевые слова: *вооруженные силы, показатели оценки, стратегия национальной безопасности, бюджет, организационная структура, военно-техническая и оборонно-промышленная политика.*

Author details (in English)

SELECTION OF GENERALIZED INDICATORS FOR EVALUATION OF DEVELOPMENT OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE

Oleg Ostapets

General Staff of the Armed Forces of Ukraine,
6, Povitroflotsky, av., Kyiv-168, 03168, Ukraine,
e-mail: ostapets@ua.fm

Abstract: *The article presents the results of the substantiation of the choice of generalized indicators that objectively characterize the development of the Armed Forces of Ukraine. The general methodological basis of the theory of construction and development of the Armed Forces of Ukraine is a dialectical approach, which focuses on identifying the real factors and stable links between the processes of armed struggle, makes it possible to objectively approach the analysis of reality, to reveal directions of development of military affairs, the main tendencies of its changes, and Also, to determine the rational ways of solving the problems of the development of the Armed Forces of Ukraine and their preparation for application.*

The purpose of this article is to analyze the development and use of a list of factors influencing the development of the Armed Forces of Ukraine and suggest the choice of generalized indicators for assessing their development and readiness for use.

In view of this, the article analyzes and substantiates that the construction and development of the Armed Forces of Ukraine are carried out under the influence of a combination of external and internal factors of military-political, operational-strategic, social, financial-economic, military-technical, and geographic character. Consequently, the selected aggregate indicators provide an opportunity to objectively characterize the development of the armed forces and their preparation for use.

The results of the research presented in this article can be used by the highest military-political leadership of the country when making decisions on the further development of the Armed Forces of Ukraine, their preparation for application, and also in the educational process.

Keywords: *armed forces, evaluation indicators, national security strategy, budget, organizational structure, military-technical and defense-industrial policy.*

Використана література

1. Горчица Г. И., Карпачев И. А., Андреев А. Ю. Методологические особенности обоснования перспективных параметров облика Вооруженных Сил Российской Федерации на современном этапе их развития. *Военная мысль*. 2011. № 3. С. 3-17.

2. Указ Президента України від 26.05.2015 року № 287/2015 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України".

3. Указ Президента України від 6 червня 2016 року № 240/2016 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України".

4. Указ Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015 "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 02.09.2015 "Про нову редакцію Воєнної доктрини України".

5. Аналітична записка НІСД "Чисельність Збройних сил України як фактор обороноздатності". URL: http://www.niss.gov.ua/articles/263/&gws_rd=cr&dcr=0&ei=U8wJW

[siUH5LJsAf40pNQ.](#)

6. Рябець О. М., Борохвостов В. К. Перспективи розвитку озброєння та військової техніки. URL: www.ukrmilitary.com/2017/03/ovt.html

7. Место и роль тылового обеспечения войск вооруженных сил США. URL: https://knowledge.allbest.ru/war/2c0b65625a2bd78a5d43a89521206c36_0.html

References

1. Gorchitsa G. I., Karpachev I. A., Andreev A. Yu. (2011) Methodological features of substantiation of perspective parameters of the image of the Armed Forces of the Russian Federation on the modern ethan of their development. *Military thought*. No. 3. P. 3-17. [in Russian].

2. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated May 6, 2015 "On the Strategy of National Security of Ukraine". 05/26/2015 № 287/2015 Decree of the President of Ukraine dated [in Ukrainian].

3. On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated May 20, 2016," On the Strategic Defense Bulletin of Ukraine 6, 2016, No. 240/2016. "Decree of the President of Ukraine dated June [in Ukrainian].

4. On the new edition of the Military Doctrine of Ukraine 24, 2015 № 555/2015 Decree of the President of Ukraine dated September "On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated 02.09.2015".

5. Analytical note NISS "Number of Armed Forces of Ukraine as a factor of defense". URL:: http://www.niss.gov.ua/articles/263/&gws_rd=cr&dcr=0&ei=U8wJWsiUH5LJsAf40pNQ.

6. Ryabets O. M., Borokhovostov V. K. Prospects for the development of weapons and military equipment. URL:: www.ukrmilitary.com/2017/03/ovt.html

7. The place and role of the rear support of the armed forces of the United States. URL:: https://knowledge.allbest.ru/war/2c0b65625a2bd78a5d43a89521206c36_0.html